

SERVICIILE DE INFORMAȚII SOVIETICE

(continuare din numărul LXVIII)

PROF. UNIV. DR. TRAIAN-VALENTIN PONCEA*

A. Serviciile secrete din structurile militare sovietice în perioada interbelică și în anii celui de-al doilea război mondial

O dată cu prăbușirea regimului țarist, în februarie 1917, cu toate eforturile Guvernului Provizoriu, s-a produs dezagregarea Armatei imperiale ruse și, implicit, a Serviciului de informații al acesteia. În februarie 1918, la o lună de la crearea Armatei Roșii, guvernul bolșevic a pus bazele *Direcției de Evidență (Registrupravlenie)*, devenită ulterior (decembrie 1920) *Direcția de Informații (Razvetivalnoe Upravlenie - R.U)*, care avea menirea de a înregistra în controale pe foștii ofițeri ai Armatei imperiale, menținuți în activitate din lipsă de cadre (foștii ofițeri ai armatei țariste reprezentau 80% din cadrele Armatei Roșii).

Deși era nevoie de experiența profesională a acestora - amenințările externe erau încă de actualitate, iar Războiul Civil, în plină desfășurare -, factorii de decizie din fruntea noului stat nu aveau suficientă încredere în loialitatea corpului ofițeresc, considerând că acesta reprezintă "un serios pericol contrarevoluționar"¹.

Din cauza acestor suspiciuni, firești, cel puțin până în noiembrie 1920, când s-a încheiat Războiul Civil, Armatei Roșii nu i s-a permis să-și constituie propriile organe informative și contrainformative, această sarcină revenind, cu mici intermitențe ne semnificative, structurilor informative ale Ceka, deși exista Biroul IV al Armatei Roșii (Serviciul de Informații Militare), care a funcționat din anul 1918 în cadrul Marelui Stat-Major².

La sfârșitul anului 1918, prin unificarea unităților Ceka și ale Consiliului Militar din cadrul armatei (urmată de epurarea personalului ce nu făcea parte din Ceka), acest organism "*deținea controlul absolut al operațiunilor sovietice de informații și contrainformații*"³.

Câteva luni mai târziu, în februarie 1919, printr-o decizie comună a C.C. al P.C.U.S.(bolșevic) și a Consiliului Militar Revoluționar, nou creată unitate de contrainformații a devenit *Secția Specială Ceka (O.O)*, a cărei sarcină principală era

---

* Academia Națională de Informații.

1. *** *Central Intelligence Agency, KGB and GRU, CIA, Washington D.c., 1984, p. 2.*

2. Leonard D. Gerson, *The Secret Police in Lenin's Russia*, Philadelphia, *Temple University Press*, 1976, p.236.

3. *** *Central Intelligence Agency. KGB and GRU, CIA, Washington D.C., 1984, p. 15.*

combaterea contrarevoluției și a spionajului din cadrul armatei de uscat și al flotei. În plus, ei îi revenea obligația de "a efectua operațiuni de cercetare operativă în străinătate și în zonele ocupate de opoziția regimului în timpul războiului civil"⁴.

În anul 1941, după invadarea UR.S.S. de către Germania⁵, *Serviciul de Informații al Armatei Roșii* s-a divizat în:

"*Directoratul Informațiilor*" (sau "*Direcția Principală de Informații a Înaltului Comandament Suprem*"), care funcționa în cadrul "*Înaltului Comandament al Armatei Roșii*" ("*Stavka*" sau "*VG.K.* ") - cu competență în obținerea de informații strategice din exterior (îndeosebi prin intermediul ambasadelor sovietice din străinătate), necesare conducerii supreme, subordonat direct lui Stalin;

în același timp, în cadrul Marelui Stat-Major a existat în continuare un alt compartiment purtând aceeași titulatură, și anume de "*Directorat al Informațiilor*" (sau "*Direcția Principală de Informații a Statului-Major General*") - care avea misiunea de a realiza "spionajul operațional", îndeosebi la adresa Germaniei și a aliaților ei. El avea sarcina coordonării informațiilor operative la nivelul fronturilor.

Alături de N.K.V.D. și N.K.G.B., acest directorat a avut un rol important în descoperirea agenților parașutați în anii 1942-1943 de germani în spatele frontului, cu sarcina de a submina potențialul economic, militar și politico-moral al sovieticilor (din 150 de grupe de sprijin lansate de germani, doar două au reușit să se înapoieze, dar și acestea fără să-și atingă obiectivele stabilite).

B. Alte structuri informative: "Cominternul" și "Departamentul Secret" sau "Sectorul Special"

Încă din timpul Războiului Civil, Ceka a avut ca responsabilitate principală apărarea regimului bolșevic instaurat la retrograd și apoi, treptat, în întreaga Rusie, împotriva unei serii lungi de conspirații, reale, dar și imaginare, atât interne, cât și externe.

În paralel, agenții săi implantați în întreaga lume, dar îndeosebi în Occident, în țările limitrofe de la granița apuseană și în cele din "vecinătatea apropiată" urmăreau cu obstinție răspândirea revoluției bolșevice la scară planetară, idee cunoscută ulterior sub denumirea de "export de revoluție". Totuși, nu atât Ceka sau, mai târziu, urmașele sale directe (G.P.U., O.G.P.U., N.K.V.D. sau N.K.G.B.) au fost organizatoarele majorității acțiunilor acoperite ce vizau acest deziderat

4. *Ibidem*.

5. Deși a beneficiat de cea mai mare rețea informativă din istorie, Uniunea Sovietică a suferit încă din primele ore ale zilei de 22 iunie 1941 cel mai mare dezastru din timpul celui de-al doilea război mondial. Aceasta nu s-a datorat lipsei informațiilor, ci modului în care informația receptată a fost analizată și utilizată, întrucât, precum am arătat, Moscova a primit 84 de avertismente privitoare la declanșarea Operațiunii "Barbarossa"(n.n.).

atât de drag liderilor de la Kremlin, ci Internaționala Comunistă (Cominternul)⁶, al cărei Comitet Executiv se considera pe sine "*statul-major general al revoluției mondiale*"⁷. De altfel, Zinoviev a declarat la Congresul Cominternului că această organizație "*nu mai are acum dreptul, ci obligația de a interveni (s.n.) în munca partidelor aparținând sau dorind să aparțină Cominternului*"⁸. Menționăm că principalele instrumente ale acestor imixțiuni grosolane în problemele interne ale partidelor ("frățești", de mai târziu) erau, reprezentanții Cominternului trimiși cu misiuni speciale la partidele membre și la grupările comuniste din Europa și din lume, dar care nu au colaborat niciodată cu conducerea acestor partide, ci "*au lucrat numai în spatele lor și împotriva lor*"⁹.

Datele obținute de serviciile secrete politice, de serviciile de informații militare sau de către Comintern erau prezentate selectiv organului central de partid. Mai exact, informațiile mai importante erau la rândul lor filtrate de o structură ultracentralizată a partidului și a securității.

Acest sistem a început să funcționeze înainte de moartea lui Lenin (în 1924). El coincide cu momentul în care Stalin a preluat, prin persuasiune, importante responsabilități de partid și de stat, inclusiv cele legate de activitatea de informații, asupra căreia conducătorii bolșevici au ținut să aibă, în permanență, un control total. Acest lucru a fost posibil, pe de o parte, prin promovarea unor oameni loiali și devotați în funcțiile de conducere ale tuturor structurilor informative, iar pe de altă parte, prin înființarea unei suprastructuri politice situate deasupra lor, care a avut funcția de îndrumare permanentă. Această structură a fost *Departamentul Secret* sau *Sectorul Special al Comitetului Central al P.C.U.S.*, cunoscut și sub denumirea de "Cancelaria secretă", "Secretariatul personal" sau "Cancelaria personală"¹⁰.

Prin acest sistem Stalin corecta orice inițiative și tendințe de dezvoltare a unui proces de culegere de informații pe cont propriu sau în interes personal. În plus, el putea dispune verificarea unei informații furnizate de un organ de către celelalte organisme de profil. Totuși, posibilitățile Departamentului Secret de a culege informații pe cont propriu erau practic excluse, el având doar atribuții de

6. Congresul de constituire a Internaționalei a III-a Comuniste s-a ținut la Moscova în perioada 2-6 martie 1919, cu ocazia Conferinței internaționale a partidelor comuniste și a organizațiilor social-democrate (n.n.).

7. Christopher Andrew & Oleg Gordievski, *K.G.B. - istoria secretă a operațiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, București, Editura "ALL", 1994, p. 47.

8. Branko Lazici, Milorand M. Draškovići, *Lenin and the Comintern (Lenin și Cominternul)*, vol. 1, p.14, apud Christopher Andrew & Oleg Gordievski, *op. cit.*, p. 49.

9. Branko Lazici, *Two Instruments of Control by the Comintern: The Emissaries of the ECCI and the Party Representatives in Moscow*, în Milorand M. Draškovići, Branko Lazici, *The Comintern: Historical Highlights*, Praeger, New York, 1966, p. 49.

10. Aici își desfășurau activitatea secretari personali ai lui Stalin, șefi ai serviciilor secrete, persoane cu importante funcții în partid, ofițeri etc. Departamentul Secret era unul dintre cele mai importante departamente ale C.C., prin el controlându-se fluxul informațional al datelor prezentate lui Stalin (n.n.).

control, verificare, analiză și selecție a informațiilor importante. De asemenea, atribuțiile sale de coordonare și sincronizare a activității serviciilor secrete erau modeste, el nefiind un organism strict specializat. Cu toate acestea, prin comanda de informație, Sectorul Special a direcționat - în perspectivă politică și cu mijloace politice - activitatea serviciilor secrete sovietice.

C. Serviciile de informații sovietice în perioada Războiului rece

Structură, organizare, competențe

Imediat după război, în anul 1946, toate comisariatele poporului au fost transformate în ministere. Ca urmare, N.K. V.D. a devenit Ministerul de Interne (M.Y.D.), păstrând Divizia 1 Dzerjinski în subordinea sa, iar N.K.G.B. și-a schimbat numele în Ministerul Securității Statului (M.G.B.)¹¹. Ministru de interne a fost numit S.N. Kruglov, iar al Securității Statului, V.N. Merkulov. Ambele ministere se aflau în subordinea lui Lavrenti Beria. În 1947, structurile informative externe ale M.G.B. și ale Statului-Major General s-au unit într-o singură instituție: *Comitetul pentru Infonnații* (Komitet Informații - K. I.)

Începând din anul 1950, Ministerului Securității Statului i s-a acordat o importanță deosebită, unele servicii din structura M.V.D. fiind trecute în subordinea sa. În martie 1953, după moarte a lui Stalin, cele două ministere s-au unificat sub egida M.V.B. (Ministerul de Interne).

În iunie 1953, în locul lui Beria, arestat și acuzat de complot, a fost numit S.N.Kruglov (1953-1956).

După executarea lui Beria (decembrie 1953), C.C. al P.C.U.S. a decis să preia controlul asupra serviciilor secrete. A urmat un amplu proces de epurare a cadrelor de securitate. Ca urmare a acestor epurări, mulți agenți aflați în străinătate au defectat, cerând azil politic în Occident. În aceste condiții, în primăvara anului 1954, structurile informative ale U.R.S.S. au fost "reformate", în fond restructurate, pe două componente: *Comitetul de Securitate a Statului* (K. G.B.) și *Departamentul Principal de Informații al Armatei* (G.R. U.).

1. Comitetul de Securitate a Statului - K.G.B. (Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti)

A fost înființat printr-un decret al președintelui Consiliului de Miniștri, la 13 martie 1954, ca organ de informații specializat, având ca obiectiv fundamental obținerea de informații secrete care să permită factorilor de conducere a statului luarea celor mai oportune decizii politice și militare¹².

11. Ministerstvo Gosudarstvennoi Bezopasnosti (n.n.).

12. Jacques Baud, *Encyclopedie du renseignement et des services secrets*, Paris, 1999, p. 346.

Rețelele de agenți sovietici erau dispuse în toată lumea¹³. Un *rezident-șef* conducea agentura din fiecare stat-țintă. El nu era obligat să locuiască în țara respectivă. Principalele sale sarcini constau în: coordonarea și remunerarea agenturii, analizarea și evaluarea informațiilor, transmiterea instrucțiunilor și codificarea mesajelor. Acesta nu recruta agenți și nu realiza contacte cu ei decât în împrejurări cu totul deosebite. Legătura între agentură și rezidentul-șef se făcea prin persoane recrutate din rândul localnicilor. De regulă, nu se realizau contacte directe între agenți și rezidenți, recurgându-se la *legături impersonale*, instrucțiunile, notele informative, banii și alte materiale depunându-se în "cutii poștale". Una dintre regulile fundamentale în activitatea rețelelor sovietice stabilea ca sumele cheltuite să nu depășească veniturile realizate. Persoanele din rețea erau chemate periodic în țară, pentru *instruire* în probleme vizând: modalități de comunicare, codificare, mijloace de interceptare, pregătire fizică (karate, judo), limbi străine, cunoașterea specificului țării în care se "lucra", a tradițiilor acesteia și a problemelor economice etc.

Printr-un decret emis la 5 iulie 1978 de către Iuri Andropov, prim-secretar al P.C.U.S., K.G.B.-ul a fost trecut sub controlul direct al primului-secretar al P.C.U.S. și al organului suprem de conducere al U.R.S.S., respectiv Consiliul de Apărare. În acest mod, K.G.B. a căpătat o putere considerabilă¹⁴, fiind organul suprem de coordonare a activităților desfășurate de serviciile secrete sovietice, inclusiv de G.R.U. El era un organ care controla și executa, în primul rând, problemele ce țineau de siguranța internă și de stabilitatea statului. Practic, K.G.B. controla toate domeniile vieții unionale, toate sectoarele economice, sociale, culturale etc.

În exterior erau urmărite obiective economice, diplomatice, științifice, militare, inclusiv obținerea unor secrete importante de stat, identificarea persoanelor de valoare și de perspectivă din diverse suprastructuri și îndeosebi din structurile de putere etc. Potrivit declarațiilor unor ofițeri și agenți care au *defectat*, rămânând în Occident, în perioada amintită K.G.B. dispunea de 18-20.000 de agenți, dintre care 15.000 își desfășurau activitatea în exterior.

În timpul existenței U.R.S.S., K.G.B. era condus de un președinte, numit oficial de către Consiliul de Apărare, - organul suprem al țării, dar, în realitate, era subordonat direct primului-secretar al P.C.U.S., ajutat de un Colegiu compus din șefii tuturor Direcțiilor.

Spre deosebire de serviciile secrete din statele occidentale, K.G.B. era informat sistematic în legătură cu planurile și proiectele partidului și guvernului, cu

13. Conducerea acestui organism a fost încredințată generalului Ivan Serov. Acest organ trebuia să obțină informații despre evoluția politico-economică a statelor capitaliste și să întreprindă acțiuni de natură să submineze regimurile politice aflate la putere în aceste țări. Pentru aceasta, K.G.B. avea la dispoziție fonduri ce se cifrau, la nivelul anului 1973, la șapte miliarde lire sterline și un personal de peste 300.000 de oameni (n.n.).

14. Jacques Baud, *op. cit.*, loc.cit.

scopul de a urmări transpunerea lor în practică și de a semnala în timp util imperfecțiunile care apăreau.

Obiectivele, competențele, responsabilitățile și resursele K.G.B. sunt reliefate de structura și modul său de organizare. El era alcătuit din *direcții (directorate) principale* și alte *direcții* și împărțit pe *departamente (Otdel)* și *servicii (Slujba)* funcționale sau pe zone geografice¹⁵. Structura K.G.B. a evoluat în timp, în funcție de situația geopolitică și de misiunile primite în perioada "războiului rece", având, în esență, *patru directoare (direcții) principale (centrale)*¹⁶:

- a) *Direcția I Principală de Informații Externe sau Directoratul Principal I (P.G.U.);*
- b) *Direcția a II-a Principală (V. G. U), adică Securitatea Internă și Contrainformații;*
- c) *Direcția Principală a Grănicerilor (G.P.U.);*
- d) *Direcția a VIII-a Principală (Transmisiuni - Cifru sau Comunicații și Criptografie).*

- a) *Direcția I Principală de Informații Externe sau Directoratul Principal I (P.G.U.)*

Originile sale datează din septembrie 1920, când Biroul Politic al C.C. al P.C. Rus a aprobat înființarea unui serviciu de informații externe.

În baza acestei hotărâri, Feliks Edmundovici Dzerjinski a ordonat constituirea "*Departamentului Extern*" ("*Inostrannâi Otdel*" - I.N.O.) al Ceka, devenit, ulterior, *P. G. U.* Era abilitată cu procurarea, prin orice mijloace, a informațiilor externe și răspunde a de toate activitățile clandestine desfășurate în străinătate.

În compunerea sa intrau 8 direcții, 3 servicii independente și 20 departamente¹⁷. Unul dintre cele mai importante departamente era *Subdirectoratul (Departamentul) "Ilegali" sau Directoratul "S"*.

Acesta avea ca misiune principală pregătirea și plasarea agenților care urmau a se stabili, cu identități false, în Occident. O atenție deosebită se acorda atât pregătirii în domeniul limbilor străine, cât mai ales instruirii de o asemenea manieră încât "ilegalii" să se integreze perfect modului de a fi și de a se comporta al cetățenilor din țara în care erau plasați¹⁸.

15. *Ibidem*, p. 351.

16. Desmond Ball, Robert Windren, *Serviciul Sovietic de Informații Semnal (Sigint): organizare și conducere*, apărut în *Securitatea Națională și Informațiile*, vol. IV (1989), nr. 4, Washington D.C., apud Christopher Andrew & Oleg Gordievski, *op. cit.*, Anexa C1.

17. Subdirectoratul (Departamentul "Ilegali") sau Directoratul "S"; Subdirectoratul pentru Spionaj Tehnico-Științific sau Directoratul "T"; Subdirectoratul Planificare, Analiză și Sinteză; două servicii (Serviciul Informații și Serviciul de Contrainformații); două departamente (Departamentul de Dezinformare și Departamentul de Acțiuni Executive); douăzeci departamente de spionaj, grupate pe spații geografice sau lingvistice ori cu funcționalități operative comune, respectiv administrative; șapte direcții speciale (inclusiv unele de susținere logistică. Christopher Andrew & Oleg Gordievski, *op. cit.*, Anexa C2.

18. După ce se stabileau în statele pentru care erau pregătiți, cu o identitate reală sau, cel mai adesea, falsă, aparținând unor persoane dispărute, "ilegalii" rămâneau mai mulți ani inactivi (din

În cadrul P.G.U. a funcționat *Departamentul pentru Spionaj Tehnico-Științific (Directoratul "T")*. Acesta a fost creat în anul 1963 pentru obținerea de informații în legătură cu cercetarea spațială, nucleară, strategică, procese industriale noi, construcția de rachete etc. El a avut un rol important în avizarea deplasării în străinătate a oamenilor de știință sovietici și în asigurarea contrainformativă a grupurilor de cercetători, însoțite, cel mai adesea, de ofițeri de informații.

În perioada 1970-1975, Directoratul "T" dispunea de un efectiv de câteva sute de ofițeri, inclusiv specialiști sub diverse acoperiri în cadrul tuturor ambasadelor sovietice, și numeroși consultanți în domeniul tehnico-științific¹⁹.

Un alt departament important a fost *Departamentul de Planificare, Analiză și Sinteză*. A fost constituit în anul 1969 pentru studierea principiilor, tehnicilor și metodelor folosite de K.G.B. în acțiunile sale, în scopul identificării neajunsurilor lor, a elementelor perturbatoare și al eliminării lor în vederea optimizării activității de culegere a informațiilor și ameliorării calității ori valorii informațiilor obținute²⁰.

În cadrul P.G.U. mai funcționau două *servicii speciale*:

- *Serviciul Special I sau Analiză și Evaluare*²¹;
- *Serviciul Special II sau Serviciul de Contrainformații*²².

---

punct de vedere informativ), pentru a nu confirma sau ridica suspiciuni referitoare la calitatea lor reală. Alți agenți erau instruiți, în mod individual sau în cupluri, în apartamente sau în case izolate, aflate în apropierea Moscovei. Unii dintre "ilegalii" infiltrați în țările Americii Latine erau descendenți ai comuniștilor spanioli refugiați în U.R.S.S. după Războiul Civil din Spania, în timp ce mulți dintre agenții care acționau în Grecia erau urmașii comuniștilor greci, care primiseră azil politic în Uniunea Sovietică sau în celelalte state socialiste, după înăbușirea acțiunii conduse de Manolis Glezos. Vezi, pe larg, Marian Ureche, Aurel Rogoian, *Servicii secrete străine. Retrospectivă și actualitate. Interferențe în spațiul românesc*, vol. II, Editura "Paco", București, 2000, p. 310.

19. Acest directorat a jucat un rol important atât în obținerea de documentații tehnice de absolută noutate, cât și în punerea la punct a unor tehnologii revoluționare, fiind "o verigă importantă a angrenajului complex al spionajului tehnico-științific coordonat inițial de Comisia Industrială Militară, transformată, ulterior, de Gorbaciov, în Comisia de Stat pentru Complexul Militar și Industrial". Marian Ureche, Aurel Rogoian, *op. cit.*, p. 318

20. Marian Ureche, *Serviciile secrete rusești - Note de curs, I.S.I.*, București, 1994, p. 22.

21. În cadrul acestui serviciu se centralizau informațiile obținute de *Directoratul Principal I* (mai puțin cele procurate de Directoratul "T"). Totodată, se realizau *studii* pe probleme aflate în preocuparea unităților operati ve ori *sinteze documentare* pe teme de interes, cerute de către organele de partid și de stat ale Uniunii Sovietice. Separat, prezenta, săptămânal, un *buletin informativ* destinat conducerii supreme. Cu toate acestea, lipsa unor analiști de marcă, la care s-au adăugat "îngustimea, obtuzitatea și lipsa calibrului intelectual al unor factori de conducere ai P.C.U.S., beneficiarii de informații secrete, în înțelegerea și interpretarea corectă a acestora" au făcut ca multe dintre analizele și prognozele de valoare care relevau acțiunile serviciilor occidentale de informații să fie ignorate de factorul politic, fapt ce a permis serviciilor străine ca în perioada anilor 1980-1990 să studieze în detaliu și literalmente să pulverizeze sistemul comunist în cvasitotalitatea sa, eliminându-l de pe continentul european. Apud Marian Ureche, *op.cit.*, p. 22-23.

22. În fiecare ambasadă sovietică existau ofițeri cu sarcini contrainformative privind personalul diplomatic propriu, precum și cu misiuni de cunoaștere a preocupărilor cetățenilor sovietici aflați temporar în străinătate. Contrar denumirii, ofițerii acestui serviciu nu urmăreau doar *obiective defensive*, de identificare a spionilor sau de protejare a secretelor de stat, ci și *scopuri ofensive*, de penetrare a serviciilor secrete

O unitate specială a P.G.U. a fost *Departamentul de Dezinformare* (cunoscut și sub numele de *Departamentul "A"*).

Acest departament avea ca scop primordial realizarea unor acțiuni menite să conducă la dezinformarea serviciilor secrete ale adversarilor, la derutarea sau inducerea în eroare a opiniei publice din țările aflate în vizor, la crearea și menținerea confuziei, a neîncrederii etc. Totodată, urmărea corodarea și demonetizarea unor informații de valoare certă obținute de serviciile adverse, defăimarea sau compromi-terea unor personalități (interne sau internaționale) care nu au adoptat o atitudine convenabilă față de U.R.S.S. și interesele sale, sau "fabricarea" și promovarea imaginii altora, care, urcând pe scara ierarhică în țările lor, ar fi adoptat o poziție favorabilă intereselor Kremlinului²³. Metodele erau extrem de diverse, fiind utilizate atât în interior, cât și în afara granițelor, urmărindu-se prin aceasta realizarea unei adevărate "terori preventive". Spre exemplificare, menționăm că, pentru a discredita pe unii disidenți, autori ai unor manuscrise critice la adresa regimului comunist de la Moscova, K.G.B. a pus în circulație, în străinătate, false manuscrise aparținând acestora. Pentru a conferi autenticitate documentelor "elaborate" în laboratoarele K.G.B., scrisul respectivilor era plasatografiat de adevărați artiști ai genului.

În egală măsură, obiectivele sale vizau "șocarea sau demoralizarea opiniei publice din alte state" prin acțiuni realizate cu participarea întregului aparat de informații - pe problemele aflate în competență directă. În afara granițelor țării, pentru a-i oferi credibilitate și a-i asigura disimularea necesară eficienței, propaganda și dezinformarea sovietică au fost realizate pe canale necomuniste.

Continuator al unității speciale "Smerș" *Departamentul Acțiuni Executive* (cunoscut ca *Departamentul "V"*), avea ca principale preocupări realizarea unor "afaceri murdare" ("makrie dela"): sabotaje, răpiri și lichidări de persoane indeziderabile etc. În anul 1969 a fost restructurat și redimensionat pentru a fi în măsură să răspundă sarcinilor multiple încredințate "în condițiile unui mediu internațional mult mai sensibil la asemenea operațiuni"²⁴. Unul dintre obiectivele sale prioritare era acela de a bloca sau de a indisponibiliza unele state occidentale prin crearea unor stări de criză și haos ori prin paralizarea activității unor instituții

---

străine. Iată ce se consemna în acest sens într-un ordin de linie emis de Centrala din Moscova și transmis rezidențelor sale din exterior: "Luați imediat măsuri de a folosi toate posibilitățile existente pentru a recruta sau introduce agenții noștri în serviciile de informații și contrainformații ale S. UA., Angliei, R.F.G. și Franței. Dumneavoastră și rezidența trebuie să înțelegeți limpede că fără prezența agenților în organizația specificată nu vom fi în măsură să conducem cu succes acțiunile în împrejurările grele actuale și nici în măsură de a garanta securitatea activității serviciilor de informații sovietice în exterior". Marian Ureche, Aurel Rogoian, *op. cit.*, p. 320.

23. În anul 1977, Biroul Politic al P.C.U.S. a hotărât ca în cadrul K.G.B. să fie înființat un "Departament de Informații Internaționale" care să contribuie la eficientizarea propagandei externe. Noul departament constituia, totodată, un punct de sprijin pentru realizarea acțiunilor de dezinformare. Pentru ca dezinformarea să aibă efectul scontat, K.G.B. a acționat sistematic în direcția recrutării sau infiltrării de agent ură și a investit fonduri substanțiale pentru editarea unor publicații în diverse state ale lumii, cel mai adesea prin utilizarea unor documente contrafăcute (n.n.).

24. Marian Ureche, Aurel Rogoian, *op. cit.*, p. 325.

importante²⁵. În structura Directoratului Principal I se mai aflau 20 departamente, dintre care primele zece aveau în competență zone și spații geografice diferite²⁶, iar următoarele 10 departamente desfășurau activități specifice²⁷:

Prin posibilitățile lor, departamentele *sprijineau* activitatea agenților K.G.B. ce acționau sub diverse acoperiri (așa-numiții *ilegali*) în diferite zone ale lumii.

Factorii de decizie din centrala de la Moscova au acordat o atenție deosebită S.U.A., Canadei, Japoniei precum și țărilor puternic industrializate din Europa. În principal, erau vizați specialiști de mare valoare, care erau punctați, verificați și studiați pentru a se aprecia oportunitatea atragerii la colaborare prin metode specifice, inclusiv prin corupere sau șantaj.

Departamentele se ocupau de *infiltrarea* unor agenți până la nivel *gubernamental* în statele care prezentau interes pentru Uniunea Sovietică. Aceștia desfășurau *activități de influență* în parlamentele și organizațiile guvernamentale

---

25. Departamentul dispunea de ofițeri plasați în ambasadele și consulatele sovietice din întreaga lume. Ei și-au creat veritabile rețele de informatori la fața locului și numeroase puncte de sprijin în rândul populației autohtone (agenții erau recrutați, de regulă, dintre persoane simpatizante ale ideologiei comuniste, contestatari ale regimului local, dar și din lumea interlopă etc.). De pildă, pentru realizarea unor acte de sabotaj în Germania, Irlanda, Mexic etc., K.G.B. a folosit gangsteri veritabili, recrutați din lumea interlopă și remunerați corespunzător. Criteriul care prima în selecționarea agenților îl constituia gradul de acces la informații secrete de stat ori de natură tehnico-științifică și economică (n.n.).

26. *Departamentul 1* - S.U.A. și Canada; *Departamentul 2* - America Latină; *Departamentul 3* - Anglia, Australia, Noua Zeelandă și Țările Scandinave; *Departamentul 4* - R.F.G. și Austria; *Departamentul 5* Țările Beneluxului, Franța, Spania, Portugalia, Elveția și Italia; *Departamentul 6* - China, Vietnam, Coreea, Laos și Cambodgia; *Departamentul 7* - Thailanda, Indonezia, Japonia, Malaiezia, Singapore și Filipine; *Departamentul 8* - țările *nearabe* din Orientul Apropiat (Afganistan, Iran, Israel și Turcia); *Departamentul 9* - Africa francofonă; *Departamentul 10* - Africa anglofonă. Christopher Andrew & Oleg Gordievski, *op. cit.*, Anexa C2.

27. *Departamentul 11* - Inițial, a fost conceput ca un organism al *consilierilor* care se ocupa de *relațiile* K.G.B. cu statele socialiste. Din rândul acestora, 110 ofițeri au acționat sub *acoperire diplomatică* în cadrul ambasadelor U.R.S.S. din țările respective, în vederea *cunoașterii și informării* permanente a Centralei cu problemele importante care apăreau aici. Pentru realizarea sarcinilor, agenția a făcut eforturi considerabile care au vizat *penetrarea* structurilor informative ale statelor-gazdă; *Departamentul 12* - se ocupa de asigurarea *acoperirii* celor care lucrau în exterior. De regulă, erau folosite acoperiri de *diplomați, ziaristi, turiști, delegați* la conferințe sau simpozioane internaționale, *comercianți* și chiar *preoți*; *Departamentul 13* - asigura *realizarea comunicațiilor* cu agenții, rezidenții și ofițerii din străinătate, *secretizarea și codificarea* mesajelor transmise; *Departamentul 14* - realiza *materiale necesare* atât agenților acoperiți ("ilegalilor"), cât și altor persoane ce lucrau în exterior: pașapoarte (false), materiale pentru scrisul invizibil (indigou alb), documente false, substanțe chimice care produc diverse incapacități psihomotorii etc.; departamentul dispunea de specialiști în interceptarea convorbirilor telefonice și asigura asistență tehnică de specialitate; *Departamentul 15* - registratură și arhive. Se ocupa de evidența riguroasă a acțiunilor externe și de arhivarea dosarelor; *Departamentul 16* - îndeplinea *sarcini de personal*: selectarea și recrutarea ofițerilor pentru întregul Directorat I. Un procent însemnat dintre candidați era preluat de la Institutul de Probleme Internaționale și Institutul de Limbi Orientale din Moscova; *Departamentul 17* - subcontinentul indian (India, Sri Lanka, Pakistan, Nepal, Bangladesh și Burma); *Departamentul 18* - țările arabe din Orientul Apropiat și Egiptul; *Departamentul 19* - emigrația; *Departamentul 20* - legătura cu țările în curs de dezvoltare. *Ibidem*.

sau nonguvernamentale ale țărilor vizate sau coordonau *acțiuni de subminare* a intereselor altor state etc.

Deosebit de active și eficiente se dovedeau a fi structurile departamentale care acționau atât în interiorul statelor capitaliste, cât și în al celor „frățești”, îndeosebi prin utilizarea așa-zisei „coloana a V-a”, formată din vechi cominterniști și anturajele acestora.

b) Direcția Principală II sau Directoratul Principal II Internă și Contraspionaj)

Direcția Principală II sau Directoratul Principal II (V.G.U.- Securitate Internă și Contraspionaj) a constituit principalul organ de contraspionaj care controla nu numai populația sovietică, ci și activitatea cetățenilor străini care desfășurau activități (economico-comerciale, tehnico-științifice etc.) sau se deplasau pe vastul teritoriu al U.R.S.S.

Prin intermediul acesteia, autoritățile politico-militare de la Kremlin au sperat că vor primi în flux continuu un volum impresionant de informații referitoare la statele occidentale și că prin acestea, vor obține superioritate în domeniul informațiilor, pentru a câștiga așa-numitul Război Rece. De aceea, structura sa a cunoscut o evoluție ascendentă atât din punct de vedere numeric, cât mai ales a diversității obiectivelor urmărite. În perioada de maximă confruntare a celor două blocuri politico-militare, structura acestei direcții s-a prezentat astfel:

- *douăsprezece departamente*²⁸;

28. *Departamentul 1* - dispunea de cinci secții și avea în vizor ambasadele S.U.A. și ale țărilor din America Latină. Cele mai importante erau primele trei. Prima secție se ocupa de recrutări în rândul personalului ambasadei S.U.A., a doua de neutralizarea unor acțiuni inițiate de aceasta, iar a treia întocmea dosare și îi „lucra” pe toți cetățenii sovietici identificați ca legături sau ca persoane contactate de diplomații americani; *Departamentul 2* - a avut în atenție Marea Britanie și țările Commonwealthului; *Departamentul 3* - se ocupa de R.F.G., Austria, țările scandinave (Norvegia, Suedia, Finlanda), în general de țări în care se vorbea limba germană (excepție Finlanda); *Departamentul 4* - a avut în vizor țările europene occidentale grupate pe criterii lingvistice-neolatine (Franța, Italia, Spania, Portugalia, Belgia); *Departamentul 5* - se preocupa de alte națiuni europene dezvoltate (Olanda, Elveția, Irlanda, Islanda etc.); *Departamentul 6* avea ca obiectiv diferite națiuni europene nedezvoltate (Grecia, Turcia etc.); *Departamentul 7* - era cel mai numeros, avea în structură șase secții, care își desfășurau activitatea specifică pe spații geografice (zone); supraveghea organizațiile turistice autohtone, între care se evidenția Agenția „Intunist”, prin care cetățenii străini puteau călători pe spațiul Uniunii Sovietice; prin intermediul acestora controla turiștii străini veniți în Uniunea Sovietică; supraveghea contactele neoficiale ale cetățenilor sovietici cu străinii ori asigura activitățile tehnico-operative (instalarea de posturi de observație la campinguri, moteluri, stații de benzină și servicii aflate pe rețelele de drumuri etc.). Numai în Moscova acest departament dispunea de peste 100 de ofițeri, alte câteva sute având atribuții similare în restul teritoriului, îndeosebi în zona Rusiei cisuralice (de dincoace de Urali) și a republicilor unionale din arealul european al Uniunii Sovietice; *Departamentul 8* - se ocupa de rețele informatice; *Departamentul 9* - supraveghea și recruta studenții străini; *Departamentul 10* - avea în competență problema supra-vegherii ziariștilor străini acreditați în Uniunea Sovietică; *Departamentul 11* - se ocupa de verificarea și avizarea cererilor cetățenilor sovietici de a efectua deplasări în străinătate; *Departamentul 12* - avea ca sarcină anchetarea celor semnalati că iau mită sau ca erau implicați în acțiuni de corupție ori abuzuri. Idem, p. 26 - 27.

Șase dintre cele douăsprezece departamente au avut ca obiectiv principal *coruperea* diplomaților străini și împiedicarea acestora de a realiza contacte neaprobate cu cetățenii sovietici. Fiecare dintre aceste departamente dispunea de câte cincizeci de ofițeri recrutori, la care se adăugau ofițeri de legătură, corpuri active de rezerviști și peste trei sute de filori profesioniști, puși la dispoziție de către *Direcția de Supraveghere*.

- *Serviciul Securității Politice*²⁹;

Acesta a fost una dintre cele mai importante unități ale K.G.B. Prin intermediul lui se realiza un amplu control asupra tuturor domeniilor vieții economice și sociale, între care menționăm: identificarea cazurilor de subminare economică, depistarea celor ce făceau speculă cu devize ori erau implicați în afaceri la bursa neagră, supravegherea activității disidenților ori a persoanelor semnalate cu diverse nemulțumiri etc.

- *Directoratul Securității Industriale*;

Avea în atenție centrele de cercetare, ramurile industriale importante și relațiile comerciale ale U.R.S.S. cu alte state. Măsurile contrainformative, de protecție vizau în mod special industria grea, industria de armament, aeronautică, cercetarea nucleară, expozițiile sovietice organizate în străinătate și cele străine deschise în U.R.S.S. etc., precum și pe marinarii străini (ofițeri sau simpli matrozi) aflați la bordul navelor ancorate în porturile sovietice, pe perioada debarcării lor etc.

- *Grupul de Sprijin Tehnic*.

Era constituit dintr-o unitate de spărgători profesioniști, specializați în *pătrunderi secrete* și dispunea de spărgători de seifuri, fotografi și alți specialiști.

În afara acestor *directorate principale și direcții independente*, în cadrul K.G.B. mai funcționau:

- *Directoratul Principal V - controlul ideologic al populației și supravegherea dizidenților*³⁰.

În Directoratul Principal V erau incluse, în dublă subordonare, și unele unități sau subunități aparținând Directoratului Principal II, cum ar fi: Departamentul 9 (pentru *studentii*); unele subunități din Departamentul 10 (specializat pe *problema intelectualilor*); Departamentul special pentru evrei³¹ etc.

29. O direcție specială (Direcția Specială nr. 12) din cadrul acestui serviciu avea în preocupări urmărirea și coruperea a diplomaților chinezi, în scopul realizării unor acțiuni de penetrare în rândul membrilor Ambasadei Chinei de la Moscova. Marian Ureche, *op. cit.*, p. 28.

30. A fost creat în anul 1969 pentru stăvilirea valului nonconformist în continuă creștere și a disidenței fățișe. În acest context, măsurile de reprimare au devenit mai consistente și, din nefericire, *psihiatra* a fost un mijloc de constrângere, iar *internările* din motive psihiatrice, o soluție de care s-a uzat și, mai ales, s-a abuzat. Erau utilizate, de asemenea, *presiunea psihologică și amenințarea*. De pildă, pentru prevenirea apariției numărului următor al publicației clandestine "Cronica evenimentelor curente" (ce a produs intare majoră la Kremlin), autorii ei au fost amenințați că împotriva lor vor fi luate cele mai aspre măsuri posibile, publicația fiind blocată printr-o veritabilă campanie de intimidare (n.n.).

31. *Departamentul special pentru evrei*. A fost creat în anul 1971, pentru identificarea intelectualilor nonconformiști, a disidenților și persoanelor de origine evreiască, ce aveau fie rude în străinătate, fie relații suspecte cu străinii, precum și pentru a tempera dorințele de emigrare a evreilor (n.n.).

Dintre direcțiile operative, mai importante erau: *direcțiile a V-a*³², *a VI-a*³³, *a VII-a*³⁴, *a* și *a IX-a*³⁵.

Tot în cadrul K.G.B. funcționau șapte *Directorate Independente*:

- *Directoratul Forțelor Armate*

Acesta constituia una dintre cele mai mari și mai puternice formațiuni din cadrul K.G.B., dispunea de 12 *Servicii* care supravegheau Ministerul Apărării, Statul Major, G.R.U (Serviciul de Informații al Armatei), Trupele de grăniceri, miliția și trupele aflate în subordinea Ministerului de Interne, forțele nucleare, aviația civilă.

Ofițerii K.G.B. dispuneau de rețele de agenți în toate aceste sectoare, pentru a fi în măsură să repereze orice imperfecțiuni ținând de pregătirea, dotarea și loialitatea forțelor armate. În acest sens, un rol important îl avea identificarea concepțiilor politice ale militarilor sovietici. Orice deviere era sancționată cu severitate. De pildă, în anul 1968, 31 de militari care făceau parte din unitățile navale staționate în Estonia au fost arestați pentru că au criticat invazia din Cehoslovacia, iar în anul 1969, alți trei ofițeri de marină au fost identificați, arestați, deferiți justiției militare și condamnați pentru că înființaseră o " *Uniune a luptei pentru drepturi politice*".

- *Directoratul Operațiunilor Tehnice*

Acesta producea și punea la dispoziția K.G.B. dispozitivele tehnice necesare acțiunilor de spionaj, dar și celor terorist- diversioniste, mai puțin echipamentele de comunicații. Unitatea era încadrată cu specialiști care efectuau cercetări și inventau substanțe și materiale psihotrope care produceau anumite incapacități psihomotorii. Unii dintre ei erau specializați în producerea și folosirea de otrăvuri fără antidot, dar și a unor arme disimulate în diverse obiecte sau instrumente care ucideau, lăsând impresia unei morți naturale. Același directorat asigura asistența tehnică rezidenților și agenților ce lucrau în străinătate sub acoperire.

---

32. Aceasta controla *problema cultelor* și mai avea sarcina să îi identifice pe credincioșii, preoții sau ierarhii inițiatori ai unor acțiuni subversive, de natură să afecteze interesele statului. Ofițeri din structura K.G.B. au fost plasați în înalte ierarhii bisericești, în timp ce mulți preoți au fost recrutați și folosiți ca agenți (n.n.).

33. Datorită faptului că pe teritoriul U.R.S.S., alături de etnia rusă mai viețuiau peste 100 de minorități (majoritatea înglobate cu forța în decursul timpului de regimurile țarist și comunist), această direcție a fost creată pentru *supravegherea* lor. O atenție deosebită s-a acordat ucrainenilor (deși aceștia se uniseră, de bunăvoie, sub Bogdan Hmielnički, în 1654, cu țaratul rus), care, în decursul timpului, au organizat acțiuni secesioniste, de eliberare (ultima condusă de generalul Vlasov, în timpul celui de-al doilea război mondial), precum și lătarilor și *românilor*, balticilor, armenilor etc. (n.n.).

34. Avea misiunea de a supraveghea atât cetățenii sovietici ce aveau *rude în străinătate*, cât și *străinii* care veneau la rude în U.R.S.S., îndeosebi în republicile de graniță (n.n.).

35. Această unitate a reprezentat o autentică *cenzură* a publicațiilor, cărților, scrisorilor etc. Totodată, ea mai avea sarcina să identifice tipografiile clandestine și orice alte mijloace de copiat, fotocopiat și multiplicat, care erau nedecarate sau neînregistrate în evidențele miliției. Marian Ureche, Aurel Rogojan, *op. cit.*, p. 333.

- *Directoratul Administrativ (Logistica)*

Era răspunzător de problemele gospodărești, de gestionarea și de întreținerea localurilor de care dispunea K.G.B.

- *Directoratul Personalului*

Era directoratul care asigura *necesarul* de personal pentru toate structurile informative din cadrul K.G.B. În cadrul acestuia se efectuau verificările necesare pentru orice avansare în grad sau promovare în funcție. O importanță aparte s-a acordat pregătirii și stabilirii capacității intelectuale a candidaților, fără a se neglija însă aspectele referitoare la verificarea acestora și a rudelor lor.

- *Directoratul Supravegherii (Filajul)*

A vea în structura sa douăsprezece departamente cuprinzând mii de ofițeri (numai Departamentul 10 dispunea de peste 400 de ofițeri și de un mare număr de agenți sezonieri, proveniți, de regulă, dintre foști ofițeri sau subofițeri în rezervă). O altă preocupare a acestui directorat o constituia supravegherea localuri lor de alimentație publică din Moscova.

În realizarea sarcinilor sale, Directoratul se sprijinea și pe taximetriști, conducători de ambarcațiuni, personal de serviciu din cadrul hotelurilor (recepționeri, cameriste etc.) și al restaurantelor (șefi de sală, ospătari, picoli) sau al stațiilor de benzină etc.

Unitatea era înzestrată cu aparatură tehnică de vârf (aparatură electronică de ultimă generație, aparatură foto cu infraroșii etc.), echipe ultraspecializate asigurând supravegherea diplomaților și demnitarilor străini.

- *Directoratul Comunicațiilor de Stat*

A avut ca principală sarcină asigurarea comunicațiilor guvernamentale, atât în ce privește realizarea legăturilor dintre diversele organe ale puterii și administrației de stat, sub aspectul operativității și fiabilității, cât și al confidențialității (secretizării) acestora. Totodată, specialiștii acestei unități aveau și obligația de a întreține aparatura telefonică și radio utilizată de agențiile guvernamentale sovietice.

- *Directoratul Pazei*

De regulă, asigura *securitatea* personală a liderilor P.C.U.S. și a familiilor acestora. Personalul angajat în cadrul acestui departament era cel mai bine verificat și antrenat, fiind singurii ofițeri de informații ce purtau în permanență arme asupra lor. Eficiența acestei structuri a fost demonstrată și prin aceea că, de la tentativele de asasinat asupra lui Lenin, nici un lider sovietic n-a fost rănit, cu atât mai puțin asasinat.

Tot în cadrul K.G.B. au mai funcționat 5 *Departamente independente*, după cum urmează:

- *Departamentul Special de Investigații*³⁶;

---

36. Acest departament nu trebuie confundat cu unitatea de investigații, el având preocupări pe linia *investigării* unor cazuri mai deosebite, ce implicau suspiciuni de trădare, spionaj, ori de penetrare a propriilor structuri de informații de către serviciile secrete străine (n:n.).

- *Departamentul pentru Colaționarea Experienței Operative*³⁷;
- *Departamentul Securității Fizice*³⁸;
- *Departamentul Financiar*³⁹;
- *Departamentul Registraturii și Arhivelor*⁴⁰.

Efectivele K.G.B. au dat naștere celor mai diferite speculații, aprecierile oscilând între 300.000 și 1.500.000 de cadre și colaboratori⁴¹. Oficial, aceste efective cuprindeau 486.000 de persoane, între care 217.000 erau grăniceri și 60.000 - cadre la Moscova, în diferitele filiale ale Centralei, la care se adăugă peste un milion de informatori.

c) Direcția Principală a Grănicerilor sau Directoratul Principal de Grăniceri (G.P.U.)

Pe tot parcursul existenței sale, această unitate, creată de Lenin încă din anul 1918, a avut ca obiectiv principal supravegherea frontierei de stat a Rusiei Sovietice, respectiva U.R.S.S. Unitatea dispunea de circa 300.000 de militari de elită în trupele terestre și flotă, înzestrați cu armament și mijloace de luptă ultramoderne.

Informațiile ce rezultau din activitatea acestei unități erau transmise sectorului de analiză și prezentate, selectiv, conducerii K.G.B.

d) Direcția a VIII-a Principală - Comunicații și Criptografieri sau Transmisiuni-Cifru

Această Direcție *intercepta și decripta* comunicațiile externe. În acest scop ea utiliza sateliți echipați cu aparatură electronică și antene sofisticate, montate pe clădirile ambasadelor sovietice din străinătate, ca și alte sisteme electronice. Tot ea se ocupa atât de problema cifrării și a decriptării comunicațiilor K.G.B., cât și de perfecționarea continuă a echipamentelor folosite de unitățile din subordine.

37. În cadrul acestui departament, ofițeri cu experiență, specialiști de înaltă clasă, studiau atât cazurile proprii, cât și pe cele ale serviciilor străine, pentru a trage concluzii asupra metodelor și tehnicilor folosite sau asupra stratagemelor și manierei în care trebuie să acționeze. Rezultatul analizelor era consemnat în buletine speciale, strict secrete, ce aveau un circuit foarte restrâns (n.n.).

38. Era departamentul care asigura paza birourilor K.G.B. La sfârșitul fiecărei zile de lucru, toate birourile erau controlate din punct de vedere al asigurării documentelor secrete (sigiliile, fișetele, sistemul de închidere a ușilor și ferestrelor, conținutul coșurilor pentru hârtii etc.) (n.n.).

39. Acest departament avea sarcina de a gestiona fondurile alocate K.G.B. Nu se cunoaște cifra exactă a acestor fonduri. Agenții ce acționau în exterior erau plătiți, de regulă, în valuta țării respective, îndeosebi în dolari. În ultimul timp nu se mai cereau chitanțe de la aceștia. La început, agenților li se oferea mai mult decât valoarea aportului informativ. Ulterior, odată consolidată recrutarea, plata reprezenta valoarea exactă a randamentului dat, sumele acordate reflectând fidel importanța și valoarea informațiilor (n.n.).

40. Asigura gestionarea dosarelor agenților și informatorilor, ale disidenților și suspecților de tot felul, a materialelor referitoare la cetățenii sovietici care efectuau deplasări în exterior, a documentelor provenite din timpul detenției sau de la instanțele de judecată și a fișelor referitoare la infractori mărunți ce puteau deveni agenți; materialele respective urmau a fi utilizate pentru "convingerea" acestora să "colaboreze" cu structurile informative sovietice (n.n.).

41. Jacques Baud, *op. cit.*, p. 343.

II. Departamentul Principal de Informații al Armatei - G.R.U. (*Glavnoe Razvedivatelnoe Upravlenie*)

A fost înființat în anul 1953 și provine din fostul Birou IV al Armatei Roșii, creat de Lenin încă din anul 1918. Unul dintre șefii de marcă ai G.R.U. a fost Jan Karlovici Berzin (1924-1935), cel care l-a infiltrat în Japonia pe Richard Sorge. Berzin a fost împușcat din ordinul expres al lui Stalin în timpul Marii Epurări, iar lui Sorge, ca apropiat al lui Berzin, i s-a ordonat să se întoarcă în Uniunea Sovietică, unde, evident, ar fi fost executat. Așa se explică de ce acesta a refuzat, în mod repetat, să se prezinte la Moscova, iar după arestarea sa de către serviciile de contraspionaj nipone, de ce a fost lăsat să fie condamnat la moarte pentru spionaj și executat de japonezi.

Trebuie subliniat faptul că, în perioada 1953-1973, K.G.B. a exercitat un control sever asupra G.R.U., în acest sens *Directoratul Forțelor Armate* - organ de contrainformații și protecție militară - jucând un rol important.

Prin numeroșii săi agenți pe care îi avea în cadrul G.R.U., conducerea K.G.B. *controla și subordona*, în fapt, acest aparat. Până în anul 1973 G.R.U. nu putea folosi ofițerii sau agenții săi fără o aprobare prealabilă din partea K.G.B. Același K.G.B. se putea opune trimerii persoanelor propuse de către G.R.U. pentru a lucra în străinătate. Mai mult, între 1958 și 1963 G.R.U. a suportat consecințele unor eșecuri majore ⁴².

Cu toate acestea, multe dintre obiectivele G.R.U. n-au rămas mai prejos decât cele ale K.G.B. Este drept că o serie dintre aceste obiective erau paralele sau chiar se suprapuneau: spionaj, sabotaj, propagandă și contrapropagandă, terorism, acțiuni de influență etc. Spre deosebire de K.G.B., G.R.U. nu urmărea cetățenii sovietici pe teritoriul U.R.S.S., cel mai important obiectiv al său constituindu-l obținerea de informații militare și strategice⁴³ din afara țării.

După anul 1973, grație generalului Ivașiutin, care a condus acest serviciu în perioada 1973-1986, G.R.U. s-a autonomizat tot mai mult, devenind absolut *independent* pe timpul lui Gorbaciov.

42. Astfel, în 1958 s-a stabilit că Iuri Popov, colonel în G.R.U., fusese recrutat de C.I.A., lucrând pentru S.U.A. Ca urmare, N.S.Hrușciov a ordonat generalului Serov, șeful K.G.B., măsuri drastice de epurare a G.R.U. Patru ani mai târziu, în 1962, a fost descoperită trădarea colonelului alog Penkovski, caz care avea să atragă noi măsuri severe dispuse de Biroul Politic al P.C.U.S. (n.n.).

43. Menționăm câteva dintre acțiunile realizate de G.R.U. sau la care acest serviciu și-a adus o contribuție însemnată, și anume *recrutarea* unor cadre militare cu funcții importante, cum ar fi colonelii Wennerstrom și William Whalen. Primul a fost arestat în Suedia (1963), după ce timp de mai mulți ani a furnizat informații valoroase către G.R.U. Ulterior, în anul 1966, a fost descoperit și arestat în S.U.A. colonelul William Whalen. Recrutarea celor doi ofițeri occidentali, ambii cu funcții importante în ierarhia militară a țărilor lor, confirmă amploarea, direcțiile de acțiune și capacitatea G.R.U. de a organiza și executa acțiuni de mare anvergură. În același context, se poate vorbi și de *favorizarea unor acțiuni militare*. Între acestea o menționăm pe cea din august 1968, finalizată cu debarcarea, pe aeroportul din Praga, a unui număr însemnat de "înalți funcționari sovietici", care, sub conducerea directorului sucursalei "Aerotlot" din Cehoslovacia (colonel în G.R.U.), au ocupat aeroportul, favorizând intervenția militară sovietică și a unora dintre "aliați", determinând astfel înăbușirea "Primăverii de la Praga". Marian Ureche, *Serviciile secrete rusești Note de curs*, p. 33.

În anul 1980 G.R.U. s-a opus, aproape fără știe, preconizatei intervenții militare sovietice în Afganistan, intuind dezastrul ce avea să vină. Acesta a constituit un detaliu subliniat mai târziu și de Elțin, din care rezultă că G.R.U. începuse să facă încă de pe atunci diferențierile necesare între *interesele de stat* și *interesele de partid* ⁴⁴.

În perioada 1965-1970, G.R.U. dispunea de un personal format din 15.000 de oameni, iar în ultimii ani de existență ai Uniunii Sovietice, beneficia de serviciile a peste 30.000 de membri în cadrul unităților sale speciale și de aproximativ 50.000 de agenți interni și externi. Din punct de vedere organizatoric și al conținutului activității desfășurate, acest personal era împărțit în:

I. *Grupul operativ*, compus din șase direcții, având următoarea configurație:

a) *Direcția I*: era cea mai amplă și cea mai importantă direcție datorită atenției deosebite acordate formării și verificării rețelelor internaționale de agenți, începând de la *lasarea* lor, cât și ulterior, pe timpul desfășurării activității specifice;

b) *Direcția a II-a*: era specializată în culegerea informațiilor militar-strategice din Europa, sub dirijarea personalului militar ce acționa sub acoperire diplomatică (atașaturile militare) și a agenturii din legătura acestora;

c) *Direcția a III-a*: obținea informații strategice de pe spațiile Anglia, Australia și pe continentul american, deci din lumea anglo-saxonă și latino-americană;

d) *Direcția a IV-a*: culegea informații strategice din zona Extremului Orient și a Orientului Mijlociu;

e) *Direcția a V-a*: era continuatoarea fostei secții speciale "Smerș", cu atribuții pe linia organizării, coordonării și executării unor operațiuni specifice de sabotaj, subminare și diversiune;

f) *Direcția a VI-a*: avea atribuții pe linia analizei, sintezei și a prelucrării informațiilor.

II. *Grupul administrativ*, format din cinci sectoare⁴⁵;

- *Sectorul Comunicații și informații radio*;

- *Sectorul Organizare* (care se ocupa și de confecționarea documentelor false: acte de identitate, pașapoarte, carnete de conducere, diplome etc.);

- *Sectorul Personal*;

- *Sectorul Învățământ-instruire*;

- *Sectorul Administrativ*.

Apreciem că *structura, mijloacele și metodele* utilizate, precum și *misiunile* primite de structurile informative sovietice au evoluat sub control politic, trecând prin etape diferite, de la dominația asupra Europei de Est la Războiul Rece și la declinul acestora sub influența prefacerilor politico-militare care au marcat ireversibil continentul nostru în anii '90 ai secolului trecut.

(va urma)

44. Marian Ureche, *op. cit.*, p. 34.

45. Marian Ureche, *op. cit.*, p. 34-35.